C/2025/768

11.2.2025

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

Demokraatia Aafrikas – praegune olukord ja tulevikuväljavaated. Milline saab olla Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee roll?

(omaalgatuslik arvamus)

(C/2025/768)

Raportöör: **Carlos Manuel TRINDADE**

Nõustaja	Paulo Pedroso
Täiskogu otsus	18.1.2024
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2
Vastutav sektsioon	Välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	12.11.2024
Vastuvõtmine täiskogus	4.12.2024
Täiskogu istungjärk nr	592
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	167/0/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) leiab, et demokraatia eeldab inimõiguste austamist, tugevaid institutsioone, võimude lahusust, õigusriigi põhimõtte ja kohtusüsteemi sõltumatuse tagamist, vabu ja õiglasi valimisi, aruandekohustust kodanike ees, täieliku osalemise õigust ja võitlust diskrimineerimise vastu.

1.2. Komitee tunnistab ja jagab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni seisukohta, et rahva tahte austamisel põhinev võimu teostamine on demokraatia üldkontseptsiooni oluline osa. Nii on väljendatud ÜRO põhikirja preambulis, mis on koostatud „meie, rahvaste“ nimel, ning seda järgitakse kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelises paktis sätestatud aluspõhimõtete alusel. Sellega sätestatakse rahvaste enesemääramisõigus ning kohustatakse riike kaitsma kõigi nende territooriumil olevate ja nende jurisdiktsiooni alla kuuluvate isikute kodaniku- ja poliitilisi õigusi, diskrimineerimata rassi, nahavärvi, soo, keele, usu, poliitilise või mis tahes muu veendumuse, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varalise seisundi, sünnipära või muu staatuse alusel.

1.3. Komitee on veendunud, et Euroopa Liit peab kõigis oma tegevusvaldkondades edendama järgmisi põhimõtteid:

— inimõigusi, mis on sätestatud ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis (1948);

— Euroopa Liidu väärtusi, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (2000/C-364/01) ja ELi aluslepingutes;

— kooskõla Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) põhikonventsioonidega.

1.4. Komitee hindab ja peab kiiduväärseks Aafrika Liidu toetust demokraatlikele väärtustele, nagu on väljendatud tema asutamislepingus. Nimelt kinnitatakse selles kavatsust edendada demokraatlikke põhimõtteid ja institutsioone, rahva osalemist ja head valitsemistava ning edendada ja kaitsta inimõigusi ja rahvaste õigusi kooskõlas Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta ja teiste asjakohaste inimõigusi käsitlevate dokumentidega. Komitee kiidab ka Aafrika Liidu pühendumist demokraatia edendamisele, nagu on sätestatud Aafrika demokraatia, valimiste ja valitsemise hartas. Komitee väljendab rahulolu selle üle, et Aafrika Liidu tegevuskavas aastani 2063 pannakse suurt rõhku kohustustele, mis on seotud hea valitsemistava, demokraatia, inimõiguste austamise, õigluse ja õigusriigi põhimõttega.

1.5. Komitee väljendab heameelt Aafrikas demokraatia valdkonnas tehtud edusammude üle, samuti selle üle, et Aafrika kodanikud on pühendunud demokraatia arengule ning et selles maailmajaos on elanikkonna toetus demokraatiale suurem kui paljudes teistes maailma osades, kuigi viimase kümne aasta jooksul on see mõnevõrra kahanenud.

1.6. Komitee märgib aga, et paljudes Aafrika riikides tuleb tugevdada parlamendi rolli ja võtta meetmeid, et suurendada elanikkonna usaldust demokraatia toimimise vastu.

1.7. Arvestades tihedat seost rahu, julgeoleku, stabiilsuse, majanduskasvu, sotsiaalse progressi ja demokraatia vahel, väljendab komitee heameelt Aafrika Liidu olulise rolli üle selle seose edendamisel demokraatliku arengu protsessi kõigis etappides. Komitee tuletab meelde, et rahvusülesed institutsioonid ei saa tõhusalt toimida ilma oma liikmesriikide ja nende poliitiliste liidrite täieliku koostöö ja pühendumuseta. Samuti leiab komitee, et selleks, et Aafrika Liit saaks oma ülesannet tõhusamalt täita, on väga oluline tugevdada Aafrika riikide pühendumist liidule ja koostööd sellega.

1.8. Komitee on teadlik sellest, et võimu detsentraliseerimine on ülesanne, milleks on vaja mobiliseerida ressursse ja suurendada institutsioonide suutlikkust, ning kutsub ELi institutsioone üles tugevdama koostööd, mille eesmärk on arendada demokraatiat ning suurendada elanikkonna usaldust ja osalust.

1.9. Komitee on seisukohal, et demokraatliku arengu toetamisel Aafrikas peaks Euroopa lähenemisviis põhinema suhetel võrdsete vahel ning selles tuleks arvesse võtta selle maailmajao keerulist olukorda majandusarengu, sotsiaalse progressi, elutähtsa taristu arengutaseme, mitmekesisuse ning geopoliitiliste ja strateegiliste huvide seisukohast, järgides samal ajal ELi ja Aafrika suhetele kehtestatud raamistikku.

1.10. Komitee leiab, et Euroopa Liit ei ole pööranud piisavat tähelepanu Aafrika geopoliitilisele rollile. Teatud määral on seda tinginud teatavate liikmesriikide ettevaatamatu käitumine ja sellest tulenenud puudused liidu ühise välispoliitika elluviimisel. Need on põhjustanud suundumuse, mis tuleb ilmtingimata ümber pöörata.

1.11. Komitee on teadlik, et Aafrika demokraatlikku arengut ohustavad nii sisemised kui ka välised ohud, mis on väljastpoolt tingitud demokraatia tugevdamisest mittehuvitatud võimude aina suuremast rollist ning seestpoolt haavatavusest korruptsiooni suhtes. Viimane tuleneb nii nende käitumisest, kes seda praktiseerivad, kui ka nende käitumisest, kes sellele järele annavad.

1.12. Sellega seoses leiab komitee, et 2021. aastal käivitatud strateegia „Global Gateway“ on ELi ja Aafrika suhete jaoks väga oluline, ning kordab, nagu on märgitud komitee teemakohases arvamuses, ([1]) et see algatus võimaldab ELil tugevdada oma majanduslikke ja poliitilisi sidemeid partnerriikidega, tagades oma demokraatlike ja sotsiaalsete põhimõtete järgimise, ning samal ajal konkureerida maailmas tõhusalt taristu pakkumise ja hooldamise valdkonnas. Samuti kordab komitee, et selle strateegia investeerimisprogrammid peavad põhinema mõjuhinnangutel ning neis tuleb võtta arvesse geopoliitiliste ja strateegiliste probleemidega, demokraatliku osalemisega ning projektide majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnaalase kestlikkusega seotud aspekte.

1.13. Komitee on veendunud, et koos Aafrika kodanikuühiskonna tunnustatud esindajatega, olgu need siis selle maailmajao platvormid, foorumid, vabatahtlikud või sotsiaalpartnerid, võib ta aidata edendada seal demokraatlikke väärtusi, kaitsta inimõigusi ja toetada demokraatlikke režiime, tuginedes Samoa lepingule.

([1]) ELT C, C/2024/1574, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

1.14. Võttes arvesse Samoa lepingut, millega nähakse ette institutsioonilised mehhanismid, mis tagavad struktureeritud ruumi kodanikuühiskonna osalemiseks kodanikuühiskonna ja sotsiaaldialoogi kaudu, vastab komitee soovitud tingimustele, et teha koostööd Aafrika kodanikuühiskonnaga, täitmaks Aafrika majanduskasvu, sotsiaalse progressi ja demokraatia arendamise ülesannet, kasutades oma aastate jooksul omandatud teadmisi ja oskusteavet ning austades sidusrühmade autonoomiat. Komitee tuletab meelde, et ELi ja AKV järelevalvekomitee sihipärase sekkumise raames on ta tänu arvukatele algatustele ja Aafrika riikides korraldatud mitmesugustele missioonidele saanud viimase 20 aasta jooksul suhetes Aafrikaga märkimisväärseid kogemusi, mida tuleks säilitada, jätkata ja tunnustada. Selle tegevuse kaudu on komiteel ja tema Aafrika partneritel väärtuslik potentsiaal aidata edendada kodanikuühiskonna, sotsiaalset ja poliitilist dialoogi ning stimuleerida Aafrika kodanikuühiskonda, muu hulgas tugevdada sotsiaalpartnereid.

1.15. Komitee kordab tungivalt oma soovitust komisjonile näha ette rahastamisvahendid, millega toetada programme, uurimisprojekte ja tulevikuprognoose kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalpartnerite konkreetse olukorra kohta AKV riikides, antud juhul Aafrikas. Seejuures tuleb tagada, et võetakse arvesse nende vajadusi, mis neil on juhtiva rolli täitmiseks vajalike oskuste omandamise, tehnilise vastupanuvõime ja ettenähtud institutsiooniliste mehhanismide rakendamise osas.

1.16. Komitee jätkab ja parandab Aafrika kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalpartnerite edendamist ja toetamist oma pädevuse piires, aidates neil moodustuda, organiseeruda ja tegutseda ning osaledes nende institutsioonilise suutlikkuse tugevdamises, et aidata kaasa ELi eesmärgile suurendada demokraatia vastupanuvõimet Aafrikas.

1.17. Komitee lähtub oma tegevuses juhtpõhimõttest, et kodaniku-, poliitiliste, sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste õiguste edendamine on lahutamatult seotud majanduskasvu ja sotsiaalse progressiga. Kuigi naiste õigused, sooline võrdõiguslikkus ja seksuaalne sättumus on teatavates Aafrika riikdes tundlikud küsimused, on need demokraatliku kultuuri lahutamatu osa ning Euroopa Liit peaks oma partnerluses Aafrikaga soodustama arengut selles valdkonnas, pidades silmas, et uut tüüpi suhete kultuuriline omaksvõtmine kogu elanikkonna poolt on aeglane ja järkjärguline protsess.

1.18. Komitee väljendab heameelt Aafrika Liidu majandus-, sotsiaal- ja kultuurinõukoguga vastastikuse mõistmise memorandumi allkirjastamise üle 17. juulil 2024. See on väga oluline, et tugevdada kodanikuühiskonna panust Euroopa ja Aafrika partnerlusse.

2. **Üldised märkused ühiste demokraatlike väärtuste kohta**

2.1. Koostöö kaudu demokraatia ülesehitamise ja tugevdamise meetmetel on poliitiline mõõde, kuid väga oluline osa on neis ka kodanikuühiskonna ja sotsiaaldialoogil ning vabade ja sõltumatute kodanikuühiskonna organisatsioonide ja liikumiste osalemiseks sobivate institutsioonide loomisel, samuti sotsiaalpartnerite vahelisel sotsiaaldialoogil.

2.2. Ühelt poolt demokraatliku keskkonna ning teiselt poolt majanduskasvu, keskkonnasäästlikkuse ja sotsiaalse progressi vahel on oluline ja lahutamatu seos. Need peegeldavad ja taastoodavad üksteist.

2.3. Kodanikuaktiivsuse olulised elemendid on asjakohase avaliku poliitika rakendamine ja elanikkonna usaldus demokraatlike institutsioonide vastu. Sellist usaldust institutsioonide vastu on keeruline säilitada ja kui see on kaotatud, võtab selle taastamine palju aega.

2.4. Sellega seoses kordab komitee, et universaalsed inimõigused, nagu töötaja põhiõigused, ettevõtlusvabadus, õigus tervislikule keskkonnale ja õigusriigi põhimõtte järgimine, on ühised põhiväärtused. Koos kestliku arengu eesmärkidega moodustavad need arenguprogrammide miinimumstandardi, milles on kokku lepitud rahvusvahelisel tasandil, ja panevad aluse võrdsele arengupartnerlusele ([2]).

([2]) ELT C 429, 11.12.2020, lk 105.

2.5. Demokraatiat ähvardavad kogu maailmas tõsised ohud. Komitee nõustub Euroopa Parlamendiga, et EL peab olema täielikult valmis võitlema autoritaarsuse, mitteliberaalsuse ja äärmusluse esilekerkimise ja pahatahtliku mõju vastu, samuti inimõiguste kaitset ähvardavate ohtude ning üha sagenevate rünnakutega inimõiguste, demokraatia, õigusriigi põhimõtte ja rahvusvahelise humanitaarõiguse universaalsuse vastu ([3]). Samuti rõhutab komitee, et korruptsioon kujutab endast ohtu demokraatiale ja et selle vastu tuleb võidelda.

3. **Konkreetsed märkused**

3.1. ***Praegune olukord Aafrikas***

3.1.1. Aafrika manner on sisemiselt väga heterogeenne, eelkõige Aafrika riikide erineva majandusarengu, nende mitmekesiste poliitiliste institutsioonide ning erisuguste majanduslike, sotsiaalsete ja poliitiliste raskuste tõttu, kuigi kõigi nende riikide taust on ühine, st nad on tekkinud dekoloniseerimisprotsessi tulemusena. Aafrika demokraatlik dünaamika on ebaühtlane selles mõttes, et ei praeguses etapis ega ka lähteolukorras ei järginud see ühtset mustrit ega suunda, sest isegi kui mõnes riigis või piirkonnas on tehtud märkimisväärseid edusamme, kujundades välja vastupanuvõimelise demokraatia, siis mõnes teises jällegi on toimunud taandareng, mis on mõnikord märkimisväärselt suur.

3.1.2. Kogu maailmas on demokraatia konsolideerimine protsess, mis on seotud arenguga ja jõukuse jaotamisega. Aafrika puhul on demokraatia ja demokraatlike institutsioonide edendamise kõrval oluline tegeleda mahajäämusega arengus ja puudujääkidega jõukuse jaotamisel.

3.1.3. Afrobaromeetri kohaselt on Aafrika elanikud pühendunud demokraatiale, poliitiliste osalejate vastutuse suurendamisele ja õigusriigi põhimõttele ning kuigi paljud neist usuvad, et nende riik on demokraatlik, ei ole nad rahul selle demokraatia tasemega ([4]). Elanikkonna toetus demokraatiale on Aafrikas suurem kui teistes maailma osades, kuigi viimase kümne aasta jooksul on see kahanenud, sest mitmes riigis on see toetus langenud ja sõjaväelise võimu teostamine on muutunud vastuvõetavamaks ([5]).

3.1.4. Paljudes Aafrika riikides valitseb arusaam, et riigi tulemused on allpool maailma keskmist sellistes olulistes valdkondades nagu korruptsiooni puudumine, seaduse järgimise kohustus, kohtusüsteemi sõltumatus, usaldusväärsed valimised ja valitud ametivõimude olemasolu ([6]).

3.1.5. Aafrika kannatab tõsiste puuduste all elutähtsa taristu valdkonnas, mis on kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks hädavajalik, eelkõige vee ja kanalisatsiooni, energeetika, transpordi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris. Euroopa ja Aafrika partnerlusel peab olema selle taristu arendamisel juhtiv roll.

3.1.6. Arutelu selle üle, kuidas tugevdada demokraatiat Aafrikas, on endiselt lahtine. Seisukohad kõiguvad lääneliku Euroopa-Ameerika demokraatiamudeli kohaldamise propageerimisest ettekujutuseni, et seda mudelit tuleks kohandada või hoopiski luua konkreetne Aafrika mudel, mis tugineb kogukonnale ja osalusele. Selle arutelu tulemusest sõltumata on demokraatiale omased teatavad üldised omadused, nimelt vabadus, sõnavabadus, õigusriik, võimude lahusus, kodaniku-ühiskonna hääl ja osalus ning inimareng.

3.1.7. Komitee tunnustab ja hindab märkimisväärseid jõupingutusi, mida aafriklased on alates 1990. aastate demokratiseerimise lainest demokraatlike institutsioonide ülesehitamiseks teinud. Kuigi enamik Aafrika riike on korraldanud mitmeparteilisi valimisi, peavad paljud neist tugevdama parlamendi rolli ja suurendama elanikkonna usaldust riigi demokraatlike institutsioonide toimimise vastu.

([3]) Inimõigusi ja demokraatiat maailmas ning Euroopa Liidu poliitikat selles valdkonnas käsitlev 2023. aasta aruanne, punkt 3.
([4]) Zamfir, Ionel, „EU support to democracy and good governance in Africa“, Euroopa Parlamendi uuringuteenistuse ülevaade, november 2017.
([5]) Afrobaromeeter, „African insights 2024: Democracy at risk – the people's perspective“.
([6]) Rahvusvaheline Demokraatia ja Valimisabi Instituut (IDEA), „The Global State of Democracy Indices“, versioon 7. 1, 2003. Andmed, mis A. Sharamo esitas kuulamisel, mille komitee korraldas käesoleva arvamuse koostamise raames.

3.1.8. Aafrika Liit on lisanud oma 2063. aasta tegevuskava eesmärkidesse hea valitsemistava, demokraatia, inimõiguste austamise, õigluse ja õigusriigi põhimõtte.

3.1.9. Selle hea valitsemistava suhtes kohaldatakse vastastikuse hindamise mehhanismi, mille olemasolu üle tunneb komitee heameelt ja mille tähtsust ta rõhutab. Tegemist on vabatahtliku ja puhtalt Aafrika mehhanismiga, millega hinnatakse valitsemist ning kontrollitakse Aafrika ja maailma tasandil võetud kohustuste täitmist, eelkõige demokraatia ning poliitilise ja majandusliku juhtimise, ettevõtluse ja sotsiaal-majandusliku arengu valdkonnas. Selle tulemusel koostatakse avalikke aruandeid ja töötatakse välja riiklikud tegevuskavad. Komiteel on hea meel, et Aafrika riigid on selle mehhanismi loonud, ning kutsub neid üles selle rakendamist jätkama.

3.1.10. Euroopa võib olla partner selliste Aafrika demokraatlike mudelite loomisel, mis vastavad kodanike, eelkõige noorte püüdlustele.

3.1.11. Inimväärse töö edendamine on lahutamatult seotud demokraatliku arenguga. On oluline, et Euroopa Liit ja Aafrika edendaksid Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) standardite ja vahendite, sealhulgas eeskätt selle põhikonventsioonide loomist.

3.1.12. Enamikus Aafrika riikides laialt levinud mitteametlik erasektor õõnestab ausat konkurentsi ning aitab märkimisväärselt kaasa töökoha ebakindluse, vaesuse ja sotsiaalse haavatavuse kõrgele tasemele, mõjutades ühiskonda ennast ja suhteid selles. Majandustegevuse ametlikuks muutmine tugevdab kodanikuühiskonna autonoomiat ning kodanike, ettevõtjate ja riigi vastastikust usaldust. Seepärast kutsub komitee üles tõhusalt rakendama ILO soovitust nr 204, mis käsitleb üleminekut mitteametlikult majanduselt ametlikule majandusele ([7]).

3.1.13. Mitteametliku majanduse lai levik, tänapäevaste majandusharude väiksem osakaal ning sellest tulenevad probleemid riigi ja kodanike vahelistes suhetes tähendavad, et nendes riikides valitseb sotsiaalse ebavõrdsuse süvenemise oht ja neil on raske kasutada ära oma demograafilist dividendi, mis avab Aafrika noortele väärtuslikke võimalusi. Seetõttu on neil riikidel oht sattuda nõiaringi, mis kahjustab demokraatia arengut.

3.1.14. Mitmed Aafrika demokraatia arengut käsitlevad analüüsid annavad põhjust muretsemiseks. Euroopa Parlamendi 2017. aasta uuringuaruande kohaselt pärsivad Aafrika demokraatlikku arengut mitmes riigis (kuid mitte kõigis) valitsevad suundumused. Nimelt on valimiste kvaliteet endiselt halb, valitsevad erakonnad hoiavad jõuliselt võimust kinni, valimisi manipuleeritakse ja tulemusi võltsitakse ning kontroll meedia ja kohtusüsteemi üle on alla surunud teisitimõtlejad. Sellega seoses kordab komitee valimisprotsesside usaldusväärsuse ja vaatlusmissioonide tõhususe tähtsust.

3.1.15. Võimu koondumine loob soodsa aluse riigipöördele, samas kui selle detsentraliseerimine annab võimaluse muuta demokraatlikud protsessid kaasavamaks ja suurendada kodanike osalust.

3.1.16. Viimastel aastatel on riigipöörded ja riigipöördekatsed isegi sagenenud, luues suundumuse, mida ELi institutsioonid peavad mõistma ja tulevikus võetavates meetmetes arvesse võtma.

3.1.17. Aafrikas takistavad üleminekut demokraatiale paljud, sageli omavahel seotud probleemid:

— ebastabiilse valitsusega riigid näitavad ka sotsiaalses ja majanduslikus arengus üsna halbu tulemusi;

— sõjaväe pikaajalise võimuloleku tõttu tunnevad inimesed sageli, et vägivallatu üleminek demokraatiale on võimatu;

— välisosalejad levitavad desinformatsiooni;

— korruptsiooni suhtes haavatavad poliitilised institutsioonid, majandus ja ühiskond kannatavad moonutuste all;

— kodanikuühiskonna tegutsemisruum aheneb.

([7]) Rahvusvahelise Töökonverentsi 12. juunil 2015. aastal Genfis toimunud 104. istungjärgul vastu võetud soovitus, vt https://www.ilo.org/resource/ilc/104/recommendation-no-204-concerning-transition-informal-formal-economy.

3.2. ***Aafrika ja ülemaailmne geopoliitika***

3.2.1. Euroopa Liit on jätkuvalt Aafrika peamine partner arengukoostöö, investeeringute ja kaubanduse valdkonnas.

3.2.2. Paljude Aafrika osalejate jaoks, olgu nad pärit valitsussektorist või kodanikuühiskonna seast, on ELi lähenemine Aafrikale liiga bürokraatlik. Seda arusaama tuleks korrigeerida, parandades ELi suutlikkust kohandada oma tegevust vastavalt keskkonnale, milles ta kavatseb koostööd arendada.

3.2.3. 2021. aastal käivitas EL Aafrika jaoks eriti olulise investeerimisstrateegia nimega „Global Gateway". EL lubab eraldada aastatel 2021–2027 kuni 300 miljardit eurot, et investeerida kogu maailmas digi- ja energiataristu ja transpordiühenduste parandamisse ning tervishoiu-, haridus- ja teadussüsteemide tugevdamisse. Kuni 150 miljardit eurot eraldatakse investeeringute tegemiseks Aafrika mandril. Seda strateegiat käsitlevas arvamuses ([8]) komitee

— väidab, et strateegia „Global Gateway" tugevdab majanduslikke ja poliitilisi sidemeid ELi partnerriikidega, tagab liidu demokraatlike ja sotsiaalsete põhimõtete austamise ja võimaldab samal ajal ELil üleilmselt tõhusalt konkureerida taristu pakkumisel ja hooldamisel;

— rõhutab, kui oluline on, et Global Gateway investeerimisprogrammid põhineksid mõjuhinnangul. Hindamisel tuleks peale strateegilise geopoliitilise tähtsusega aspektide arvessevõtmise tagada demokraatlik osalemine partnerriikide arengualgatustes ning projektide majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalane kestlikkus.

3.2.4. Kuigi Euroopa erasektor on kindlalt otsustanud osaleda Aafrika majandusarengu protsessis, esineb endiselt märkimisväärseid institutsionaalseid takistusi seoses õigusraamistiku ja investeeringute kaitsega ning ühiskonda kindlalt juurdunud korruptsiooniprobleeme, mis on tingitud sõltumatu kohtusüsteemi puudumisest. Samuti esinevad arengus puudujäägid, nagu tööjõu oskuste nappus ja taristu puudus, mida saab lahendada partnerluste ja koostöö abil.

3.2.5. Komitee kutsub Euroopa ja Aafrika institutsioone üles seadma Euroopa ja Aafrika koostöös prioriteediks võitluse korruptsiooni ja selle destabiliseeriva mõjuga majandusele ja ühiskonnale.

3.2.6. Komitee on seisukohal, et Euroopa Liit on pikka aega alahinnanud Aafrika geopoliitilist ja strateegilist rolli, ning peab seda kahetsusväärseks. Seda lünka on suurendanud mõne Euroopa riigi järelemõtlematud strateegiad ja sellest tulenenud puudused ELi ühise välispoliitika elluviimisel. Seda olukorda on veelgi märkimisväärselt süvendanud mõne Euroopa-välise riigi tegevus Aafrikas, nagu Venemaa destabiliseeriv tegevus ja Hiina ulatuslikud investeeringud oma Aafrikat käsitleva geopoliitilise strateegia raames.

3.2.7. Demokraatia taandarengu ohtu Aafrikas suurendab Hiina rahvusvaheline strateegia, mida Hiina rakendab algatuse „Üks vöönd, üks tee" raames, ning Venemaa strateegia, mida ta rakendab peamiselt riiklike ettevõtete, sealhulgas poolsõjaväeliste jõudude kaudu, nagu Wagneri grupp.

3.2.8. Erinevalt Euroopa Liidust ei tugine need kaks riiki oma rahvusvahelises poliitikas universaalsetele väärtustele ning seetõttu antakse neile eelistatud partneri staatus suhetes autokraatlike režiimide või valitsustega, mis on võtnud nende suhtes poliitilisi ja/või majanduslikke kohustusi.

3.3. ***ELi ja Aafrika suhted***

3.3.1. Euroopa Liidu lepingu artiklis 21 on sätestatud, et liidu tegevus rahvusvahelisel areenil tugineb väärtustele, millest on juhindutud liidu enda aluste loomisel, sealhulgas inimväärikus, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste austamine.

([8]) ELT C, C/2024/1574, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

3.3.2. Kooskõlas Aafrika ja ELi ühisstrateegiaga, millega nähakse ette Aafrika ja ELi suhete pikaajaline terviklik raamistik, on nende partnerluse aluseks Aafrika ühtsus, tema vastastikune sõltuvussuhe Euroopaga, ühine isevastutus ja aruandekohustus ning inimõiguste, demokraatlike põhimõtete, õigusriigi ja arenguõiguse austamine.

3.3.3. Eelnimetatud strateegia kohaselt saavad Euroopa Liit ja Aafrika teha koostööd, et kasutada ära võimalusi, lahendada probleeme ja töötada välja meetmeid, millega tagatakse stabiilsus, rahu, julgeolek, inimõigused, demokraatia, sooline võrdõiguslikkus, elatusvahendite jätkusuutlikkus, heas seisundis ökosüsteemidel põhinev kestlik majanduskasv, sotsiaalne ühtekuuluvus ja hea valitsemistava.

3.3.4. Selles üldises kontekstis sõlmisid Euroopa Liit ning Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikide organisatsioon (AKVRO) 2023. aasta novembris Samoa lepingu, milles nõutakse võrdset partnerlust. Siiski näib, et tegelikkuses on Aafrika partnerite struktuurid haavatavamad, neil on vähem poliitilist pädevust ja neil ei ole piisavalt vahendeid. AKVRO käsutuses olevad vahendid on palju väiksemad kui Euroopa Liidu vahendid. Seda erinevust silmas pidades soovitab komitee ELil välja töötada mehhanismid, mis tasakaalustaksid kahe poole suhteid.

3.3.5. Komitee leiab, et Samoa lepingu nõuetekohaseks rakendamiseks oleks asjakohane, et pooled lepiksid kokku edunäitajates.

3.3.6. Uus arengukonsensus, mille komisjon, nõukogu, parlament ja kõrge esindaja kiitsid ühiselt heaks 2017. aasta juunis, asetab demokraatia arengupoliitika laiemasse konteksti.

3.3.7. Nõukogu järeldustes ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2020–2024) kohta seatakse prioriteediks vastupanuvõimelise, kaasava ja demokraatliku ühiskonna ülesehitamine ning ülemaailmse inimõiguste ja demokraatia süsteemi edendamine.

4. **Komitee ja Aafrika kodanikuühiskond**

4.1. Selles kontekstis on põhiküsimus järgmine: kuidas saab komitee Samoa lepingu ning ELi ja Aafrika partnerluse seisukohast aidata kaasa demokraatlike väärtuste edendamisele ja demokraatlike režiimide kaitsmisele Aafrikas?

4.2. Tuleb meeles pidada sotsiaalse ja majandusliku arengu ning kodanikuühiskonna tegutsemisruumi rolli vastupanuvõimelise demokraatia ülesehitamisel.

4.3. Seda silmas pidades kordab komitee, et üldiste inimõiguste kui oluliste ühiste väärtuste austamine peab olema Aafrika võrdse arengupartnerluse raames igasuguse poliitilise suhtluse aluseks ([9]).

4.4. Nagu komitee märkis oma arvamuses „Ühisteatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Aafrika ja ELi partnerluse uus hoog““, on ta veendunud, et tehes koostööd Aafrika kodanikuühiskonna tunnustatud esindajatega (platvorm, foorum, vabatahtlikud) ja sotsiaalpartneritega, võib ta anda olulise panuse demokraatia ja inimõiguste edendamisse ([10]).

4.5. Samoa leping ning eeskätt ELi ja Aafrika partnerlus on raamistik, mida tuleb arvesse võtta. Lepinguga nähakse ette selliste institutsiooniliste mehhanismide olemasolu, mis loovad kodanikuühiskonna osalemiseks struktureeritud ruumi kodanikuühiskonna ja sotsiaaldialoogi kaudu. Selles protsessis on komiteel pikaajalised kogemused.

4.6. Komitee ning Aafrika Liidu majandus-, sotsiaal- ja kultuurinõukogu vahel 17. juulil 2024 allkirjastatud vastastikuse mõistmise memorandum on väga oluline samm selle panuse tugevdamiseks. Mõlemad institutsioonid tugevdavad oma koostööd, kinnitades taas Aafrika Liidu ja Euroopa Liidu vahelist strateegilist partnerlust, edendades uuendatud demokraatlikku dialoogi ning tugevdades koostööd Euroopa ja Aafrika kodanikuühiskonna vahel majandusliku ja sotsiaalse arengu edendamisel, kodanikuühiskonna osaluse süvendamisel ja kestliku arengu saavutamisel.

([9]) ELT C 429, 11.12.2020, lk 105, punkt 1.1.
([10]) ELT C 237, 6.7.2018, lk 66, punkt 1.4.

4.7. Kuigi riik ja kodanikuühiskond peavad üksteist tugevdama, peetakse neid Aafrikas sageli vastasteks, kusjuures võimul olevad juhid süüdistavad kodanikuühiskonda nende destabiliseerimise ja kukutamise püüdlustes. Tervitatav võimuvahetus kõrgemal poliitilisel tasandil nõuab institutsioonilist järjepidevust, mida tuleb tugevdada, täpsustades, millised on riigile ja kodanikuühiskonnale omased sekkumisvaldkonnad, välistamata teretulnud vastasseisu poliitilisel areenil.

4.8. Kodanikuühiskond tugineb kodanikualgatustele, et leida lahendusi kogukonna ees seisvatele sotsiaalsetele ja keskkonnaalastele probleemidele. Sellisel algatusvõimel on kõikvõimalikud struktuursed vormid ja see näitab sellise demokraatliku keskkonna olemasolu, mida autoritaarsed valitsused ei aktsepteeri ja mida nad püüavad sageli keelata.

4.9. Tugeva kodanikuühiskonna põhimõte kinnistub arengutaseme kasvades. Mõnes riigis on kodanikuühiskond korraldatud etnilisel alusel. Edendada tuleks kultuuri, kus see põhineb kodakondsusel.

4.10. Nagu komitee juba märkis Euroopa Liidu ja AKV riikide vaheliste suhete kohta, soovib ta rakendada kavandatud institutsioonilisi mehhanisme ning edendada ja toetada kodanikuühiskonna organisatsioone ja sotsiaalpartnereid. Seejuures tunnistab komitee, et kõnealused osalejad kannavad juhtivat rolli kestliku arengu soodustamisel, eelkõige ÜRO kestliku arengu 17. eesmärgi kontekstis ([11]).

4.11. Komitee leiab, et koostöö Aafrika Liidu majandus-, sotsiaal- ja kultuurinõukoguga on väga oluline, et luua struktureeritud strateegia ja tagada sidusrühmade jätkuv kaasamine Euroopa Liidu ja Aafrika Liidu partnerlusse.

4.12. Komitee jätkab suhteid ka Aafrika Majandus- ja Sotsiaalnõukogude Liiduga (UCESA), osaledes vastastikku üksteise üritustel ja ühisprojektides.

Brüssel, 4. detsember 2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE

([11]) ELT C 443, 22.11.2022, lk 29, punkt 1.9.